

Yttrande över AI-kommissionens Färdplan för Sverige (SOU 2025:12)

Samordningsfunktionen för Digidel – nätverk för digital delaktighet – välkomnar och styrker AI-kommissionens identifierade behov av att lyfta kunskapen om AI i hela befolkningen och se till att den strukturomvandling som AI medför kan genomföras på ett sätt som bevarar och stärker tilliten till varandra och till samhället.

Digidel har givits möjlighet att yttra sig över de förslag som föreslås senast 4 juni 2025.

Bygg vidare på etablerade strukturer

Digidels modell för sektorsöverskridande flernivåsamverkan handlar om att skapa förutsättningar för digital delaktighet som en del av ordinarie uppdrag och verksamhet. På så sätt skapas synergieffekter och effektiv verksamhetsutveckling inom digitalisering. Detta tillvägagångssätt är relevant för AI-utveckling – genom att bygga på etablerad tillit och fungerande samverkansformer kan implementation ske snabbare och med större förankring än genom parallella strukturer.

En stark organisatorisk grund består av tre komponenter: fysisk infrastruktur, fungerande relationer och beprövade arbetsmetoder. Digidel har utvecklat alla dessa över tid genom exempelvis DigidelCenter, ett nätverk av lokala nav där digital delaktighet praktiseras dagligen. DigidelCenter har byggt upp samarbetsrelationer både inom och mellan förvaltningar samt över sektorgränser – något som har skapat tillit och gemensamma arbetssätt.

Digidel representerar därmed inte bara en befintlig resurs utan en strategisk tillgång: en organisation som redan behärskar den typ av sektorsöverskridande samverkan som AI-implementering kräver.

Bygg vidare på existerande ramverk

I avsnittet "AI och samhällets säkerhet" lyfter AI-kommissionen att det kan *"vara relevant att beakta FN-organet Unesco:s riktlinjer om etik och AI"* (sidan 51). Digidel menar att samtliga avsnitt som berör digital kompetens kan utvecklas ytterligare med hjälp av redan etablerade ramverk. Förutom nämnda riktlinjer om etik och AI vill vi lyfta; europeiska digitala rättigheter och principer, Unesco:s ramverk för medie- och informationskunnighet (MIK) och EU:s DigComp 2.2. Ramverken erbjuder etablerad kunskap och gemensamma grunder för samverkan. Tillsammans skapar de ett komplett ekosystem – från strategisk riktning till praktisk implementering.

Samverkan inom Digidel bygger vidare på existerande ramverk och anpassar dessa efter olika professioners behov. DigidelCenter har till exempel tagit fram gemensamma principer för vägledning i digital vardag. I samarbete med regional biblioteksutveckling och folkbiblioteken arbetar Digidel specifikt med MIK-ramverket, eftersom detta ligger nära bibliotekens demokratiska uppdrag och passar väl för deras verksamhet.

Europeiska digitala rättigheter och principer

EU lägger stor vikt vid rättigheter och principer som sätter människans välbefinnande i centrum. De europeiska digitala rättigheterna och principerna är en referenspunkt för alla i EU och en vägledning för beslutsfattare och företag som utvecklar digital teknik. De europeiska digitala rättigheterna kan stärka AI-kommissionens förslag genom att säkerställa att AI-utveckling bygger på medborgarnas rätt att förstå och påverka.

Medie- och informationskunnighet

Unesco:s ramverk för medie- och informationskunnighet (MIK) utgör grunden för demokratisk delaktighet i informationssamhället genom att utveckla medborgarnas förmåga att kritiskt granska, använda och skapa medieinnehåll. Inom AI-kunnighet blir MIK avgörande för att förstå hur algoritmer formar informationsflöden och hur AI-genererat innehåll påverkar demokratiska processer.

DigComp 2.2

EU:s DigComp 2.2-ramverk definierar digital kompetens som en kombination av kunskap, färdigheter och attityder. Ramverkets fem kompetensområden ger en holistisk bild av digital kompetensutveckling – både för arbetslivet och för ett bredare livslångt lärande. I samband med bibliotekssektorns digitala kompetenslyft "Digitalt först" utvecklades öppna lärresurser som baserades på DigComp 2.2.

En korrigering av hur Färdplanen beskriver Digidel

Färdplanen skriver att: *"Studiefrämjandet och biblioteken har inom ramen för Digidelnätverket, skapat Medborgarveckan (digidel.se) som arbetar för samverkan och kunskapsdelning. Under en vecka varje år sker en rad aktiviteter med fokus på allmänhetens möte med digital samhällsservice"* (sidan 95).

Korrekt är att:

- Digidel är ett samverkansorgan för digital delaktighet som sedan 2013 arbetar systematiskt med att ingen ska lämnas utanför den digitala utvecklingen.
- Digidel bygger på flernivåsamverkan inom såväl strategisk, taktisk som operativ verksamhet.
- Digidel har sedan start koordinerat gemensamma nationella mobiliseringar för att öka medborgarnas digitala kompetens, bland annat den årliga nationella eMedborgarveckan och den europeiska All Digital Weeks (tidigare Get Online Week). Sedan 2019 äger även kraftsamlingen Digitalidag rum i samband med eMedborgarveckan.

Digidelnätverket skapades 2014 för att ta tillvara på kraften från en treårig kampanj initierad av Internetstiftelsen. Studieförbunden (med Studieförbundet som ett av dessa), folkbiblioteken och föreningslivet har sedan start (2014) genomfört egna aktiviteter inom ramen för eMedborgarveckan och den europeiska Get Online Week / All Digital Weeks. Idag drivs verksamheten av en nationell samordningsfunktion tillsammans med ett förvaltningsråd bestående av representanter från regional utveckling.

Genom åren har Digidel bidragit med flera kunskapsunderlag. Till exempel:

- **Delaktighet i en digital tid** (textsamling) tillsammans med dåvarande Digitaliseringsrådet
- **Insatser för digital kompetens på folkbiblioteken – en studie om folkbibliotekens arbete med digital delaktighet** tillsammans med Kungliga biblioteket (KB) och Sveriges kommuner och regioner (SKR)
- **Digitala samhällshinder** (rapport) tillsammans med Mittuniversitetet och Region Västernorrland
- **Digital delaktighet – Digitalisering som inte lämnar någon utanför** (rapport) tillsammans med Region Västernorrland

AI-utveckling som inte lämnar någon utanför

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. När samhället genomgår en digital transformation måste denna grundsats vara vägledande för att utforma framtidens offentliga tjänster. Det innebär bland annat att digitala system och miljöer som påverkar människors liv måste vara begripliga, användvärda och granskningsbara. Digidels erfarenhet visar att verklig effekt genom digitaliseringen uppnås när människan sätts i centrum.

Med start i bibliotekssektorn har Digidel inlett ett datadrivet arbete – samhällets feedback-loop – för att öka kunskapen om digitala samhällshinder. Statistikunderlaget ger ökad förståelse för digitalt vardagstrubbel och kan bidra till viktiga förbättringar när det gäller både gränssnitt och administrativa rutiner. AI-utveckling inom offentlig sektor kan använda samhällets feedback-loop som mekanism för att fånga, analysera och agera på medborgarnas faktiska erfarenheter.

Flernivåsamverkan mellan civilsamhälle, kommuner, regioner och myndigheter fördjupar kunskapen om människans möte med teknik i samhällets digitala omställning – oavsett om det gäller traditionella digitala tjänster eller nya teknologier som AI.

Detta yttrande har formulerats av Digidels nationella samordningsfunktion, Terese Raymond och Jonna Steinrud